

Vergaderjaar 1991-1992

21 968

Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met enige bepalingen strekkende tot het tegengaan van commercieel draagmoederschap

Nr. 6

EINDVERSLAG

Vastgesteld 26 maart 1992

Na kennisneming van de memorie van antwoord zijn in de vaste Commissie voor Justitie¹ nog verschillende opmerkingen gemaakt en vragen gesteld. Onder het voorbehoud dat de regering deze tijdig zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare beraadslaging over dit voorstel van wet genoegzaam voorbereid.

I Algemeen

De leden van de CDA-fractie hadden na de uitvoerige antwoorden nog slechts behoefte tot het maken van enkele opmerkingen.

Voor de leden van de CDA-fractie vormt de strafbaarstelling onder artikel 151:2a (openbare bekendmakingen) een zeer wezenlijk onderdeel in het door hen voorgestane vervolgings- en ontmoedigingsbeleid. Zij vroegen de minister of de verwijzingen die dit artikellid inhoudt naar de andere leden van deze bepalingen namelijk via het eerste lid naar het derde lid met name wat betreft het bestanddeel draagmoeder het beoogde effect, namelijk het aanpakken van bemiddelaars ook op grond van publikaties, niet in gevaar kunnen brengen.

Moet, met andere woorden, bijvoorbeeld ook het bestanddeel draagmoeder aanwezig zijn en worden bewezen voor de veroordeling van een adverteerder.

Naar aanleiding van de opmerkingen over de opsporings- en vervolgingsmogelijkheden van buiten Nederland verblijvende verdachten was het de leden van de CDA-fractie duidelijk dat hierbij de strafbaarstelling in het buitenland relevant is. Ten einde te kunnen beoordelen of buitenlandse praktijken via de in dit wetsvoorstel neergelegde bepalingen op afdoende wijze kunnen worden bestreden, ontvingen deze leden graag een globaal overzicht van de buitenlandse strafbepalingen terzake.

De leden van de CDA-fractie vonden het begrijpelijk en aanvaardbaar dat de Raden voor de Kinderbescherming en de FIOM van de strafbaarstelling zijn uitgezonderd.

Toch zagen zij gevaren in de rol die met name de Raden in geval van draagmoederschap spelen. De toestemming voor de opnemings van een pleegkind beneden de leeftijd van 6 maanden en de advisering omtrent

Leden: Stoffelen (PvdA), Gualthérie van Weezele (CDA), V. A. M. van der Burg (CDA), Lauxtermann (VVD), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), Laning-Boersema (CDA), Vermeend (PvdA), Brouwer (Groen Links), Kohnstamm (D66), Wolffensperger (D66), ondervoorzitter, Swildens-Rozendaal (PvdA), voorzitter, Van Traa (PvdA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Van de Camp (CDA), Biesheuvel (CDA), Jurgens (PvdA), Koffeman (CDA), Kalsbeek-Jasperse (PvdA), Zijlstra (PvdA), M. M. van der Burg (PvdA).
Plv. leden: Apostolou (PvdA), Tegelaar-Boonacker (CDA), De Hoop Scheffer (CDA), Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), J. T. van den Berg (SGP), Koetje (CDA), Dijkstal (VVD), Te Veldhuis (VVD), Van der Heijden (CDA), Schoots (PvdA), Sipkes (Groen Links), Scheltema-de Nie (D66), Groenman (D66), Van der Vaart (PvdA), Middel (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Doelman-Pel (CDA), Hillen (CDA), Stemerdink (PvdA), Vreugdenhil (CDA), Leerling (RPF), Van Nieuwenhoven (PvdA), Van Heemst (PvdA).

adoptie komen toch in een ander licht te staan in het geval waarin er sprake is van draagmoederschap.

De Raad komt min of meer voor een voldongen scenario te staan. In die situatie kan het oordeel over het belang van het kind niet meer onbevooroordeeld plaatsvinden, omdat nu eenmaal al in vergaande mate is bepaald dat het kind zal worden overgedragen aan de wensouders. Dreigt de toetsing onder die omstandigheden niet te tenderen naar een marginale? Dit alles hoeft geen gevaar in te houden mits terughoudendheid van de Raden gewaarborgd blijft. Kan de minister daarvoor instaan?

De leden van de fractie van de PvdA hadden met belangstelling kennis genomen van de memorie van antwoord. Het had hen bevreemd dat de memorie van antwoord, anders dan het wetsvoorstel zelf en de memorie van toelichting, slechts ondertekend was door de Minister van Justitie.

Met de minister waren zij van oordeel dat commercieel draagmoederschap, hoewel als zodanig niet strafbaar gesteld, tegengegaan dient te worden. Daartoe kan strafbaarstelling van handelen als voorgesteld, als ultimum remedium, zeker een rol spelen. Ook deelden zij de mening van de minister, dat voorkomen moet worden dat een klimaat ontstaat waarin commercieel draagmoederschap zich als maatschappelijk verschijnsel kan ontwikkelen. Zij zouden ook om die reden het niet-commercieel draagmoederschap – waarvan zij onderkenden enerzijds de problematiek die psycho-sociale aspecten daarvan met zich meebrengen, anderzijds het feit dat de rechter hoogst waarschijnlijk geen rechtskracht aan de overeenkomst ter zake van draagmoederschap zal toekennen (met alle daarmee gepaard gaande teleurstellingen van dien) – niet willen propageren.

Desalniettemin waren zij van mening dat in bijzondere gevallen draagmoederschap mogelijk moet blijven, waarbij ook zij met name dachten aan situaties waarin sprake is van vriendschaps- of familiebanden. Omdat in dergelijke gevallen geen sprake is van bemiddeling zal de Raad voor de Kinderbescherming daarbij de hem bij de wet opgedragen taak inzake adoptie normaal kunnen verrichten. De memorie van antwoord had hun zorg met betrekking tot dit punt kunnen wegnemen.

Anders dan de minister waren de leden van de PvdA-fractie van oordeel dat de voorgestelde strafbepalingen niet zo ver dient te strekken dat, zoals in het door hen aangehaalde voorbeeld, de vrouw die in een discussieprogramma via de media haar vrije mening met betrekking tot het draagmoederschap uit in die zin, dat zij zegt zich voor te kunnen stellen dat zij daarvoor in een voorkomend geval wel beschikbaar zou zijn, zich schuldig zou maken aan een strafbaar feit. Dergelijk optreden konden deze leden niet beschouwen als een openbaarmaking van een aanbod; bij dat laatste staat toch de bedoeling voorop, in contact te komen met wensouders, hetgeen in het door deze leden aangehaalde voorbeeld niet wordt beoogd. Hoewel zij op zich zelf wel begrip konden hebben voor de vrees dat bedoelde uitspraken zouden kunnen bijdragen tot een klimaat waarin draagmoederschap in het algemeen en daarmee commercieel draagmoederschap zich als maatschappelijk verschijnsel kan ontwikkelen, ging het strafbaar stellen van genoemde gedragingen hen toch te ver. Bovendien, zo veronderstelden zij, zou een discussie waarin ook de negatieve aspecten van het (commercieel) draagmoederschap aan de orde worden gesteld er – naast de mogelijkheden om op te treden zoals die overigens in het wetsontwerp worden voorgesteld – toe kunnen bijdragen dat genoemd klimaat juist niet ontstaat. Voor een dergelijke ruime interpretatie van artikel 151b, tweede lid, onder b, als de minister blijkens de memorie van antwoord voor ogen staat en het daarmee beoogde beperken van de vrijheid van meningsuiting – waarvan deze leden veronderstelden dat ook de minister deze als een groot goed

beschouwt —, achtten de leden van de PvdA-fractie geen goede grond aanwezig.

De keuze van de strafbepalingen.

De leden van de VVD-fractie hadden met veel belangstelling kennis genomen van de uitvoerige wijze waarop in de memorie van antwoord was ingegaan op de in het voorlopig verslag gestelde vragen en beschouwingen.

De aan het woord zijnde leden hadden zich allereerst afgevraagd of de titel in het onderhavige wetsvoorstel «Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met enige bepalingen strekkende tot het tegengaan van commercieel draagmoederschap» niet een verkeerde indruk wekte. Enerzijds had hen het antwoord bevredigd dat de reikwijdte van het onderhavige wetsvoorstel verder strekt dan het tegengaan van commercieel draagmoederschap (immers: volgens de memorie van antwoord gaat het niet alleen om het tegengaan van commercieel draagmoederschap als zodanig maar ook om het tegengaan van een klimaat dat zou bevorderen dat het maatschappelijk verschijnsel van draagmoederschap acceptabel zou zijn), anderzijds had het hen gesterkt in hun opvatting dat een betere intitulé zou zijn «het tegengaan van draagmoederschap». Het ontging de VVD-leden waarom er zoveel weerstand blijkt te zijn om de intitulé van het onderhavige wetsvoorstel niet alsnog in die algemenere zin te veranderen. Alleen al het wijzigen van de titel van het onderhavige wetsvoorstel zou, naar de mening van de VVD-fractie, kunnen bijdragen aan het tegengaan van een klimaat dat leidt tot acceptatie van het maatschappelijk verschijnsel draagmoederschap. Zij nodigen de regering uit hierop te reageren!

De leden van de VVD-fractie achtten de nadere uiteenzetting van de bewindslieden omtrent het bij de VVD levende tweede fundamentele punt van kritiek, de beperkte keuze van de strafbaarstelling, steekhoudend. Zij hadden zich laten overtuigen door de argumenten zoals verwoord in de memorie van antwoord, dat de keuze van strafbaarstelling weloverwogen en goed beargumenteerd tot stand was gekomen. Met de door de bewindslieden uitvoerig beargumenteerde keuzes waren zij er thans van overtuigd dat de gekozen strafbaarstelling bij zou (kunnen) dragen aan een effectief ontmoedigingsbeleid, gericht op het tegengaan van een maatschappelijk ongewenst verschijnsel. Zij konden zich vinden in de uiteenzetting van de afweging van baten en lasten, zoals verwoord in de memorie van antwoord op blz. 3, waarin enerzijds de lasten van een eventuele strafvervolgning zowel voor de burger als voor het justitieel apparaat en anderzijds de baten van de strafbepaling in de zin van preventieve en repressieve werking tegenover elkaar worden gezet. Zij hadden zich na ampele beraadslaging gewonnen getoond voor de balans die verwacht mag worden in termen van de aan de wetgeving te stellen kwaliteitseisen van handhaafbaarheid, evenredigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid. In dat licht kon hun bijdrage aan het eindverslag redelijk beknopt blijven, temeer omdat zij zich kunnen vinden in de argumentatie zijdens het kabinet dat «beroeps- en bedrijfsmatige bemiddelen» zich enerzijds uitstrekke tot «het bemiddelen om winstbejag» en anderzijds tot «het bemiddelen op non-incidentele basis, ongeacht de vraag of er sprake was van winstbejag».

De strafbaarstelling van openbaarmaking ex artikel 151b, eerste lid, ter aanvulling van het verbod van beroeps- of bedrijfsmatig bemiddeling is hen na het gestelde in de memorie van antwoord duidelijk, zij het dat de explicatie van «geregeld en stelselmatig» qua formulering nog voor de nodige vraagtekens zorgt. De vraag laat zich stellen of een dergelijke omschrijving voldoende houvast biedt, zo meenden de aan het woord zijnde leden van de VVD-fractie.

Overigens meenden de VVD-fractie leden dat de begripsomschrijving van draagmoederschap als zodanig geen bijzondere problemen zal opleveren bij de opsporing en vervolging van de strafbaar gestelde bemiddeling.

Bij de leden, behorende tot de VVD-fractie, bestonden nog aarzelingen omtrent het spanningsveld dat ontstaan is tussen de doelstellingen van dit wetsvoorstel en de fundamentele vrijheden van burgers. Zij vroegen de bewindslieden – wellicht ten overvloede – nog eens de grens te trekken tussen de – wettelijk mogelijke – inperking van individueel handelen (het zich aanbieden c.q. het bemiddelen) van draagmoederschap in relatie tot het recht op meningsuiting. Zij hadden er behoefte aan toch nog eens op dit punt uitvoeriger commentaar te vragen: als de aan het woord zijnde leden het nu goed hadden begrepen is het, krachtens het onderhavige wetsvoorstel verboden zich direct of indirect tot een breed publiek te wenden als potentiële draagmoeder (ongeacht wel of geen winstbejag) maar mag men op grond van het recht op vrije meningsuiting zich wel positief uitlaten over het fenomeen op zich («Ik stel me beschikbaar» is strafbaar, terwijl «Ik ben voorstander van het fenomeen draagmoederschap» niet strafbaar is). De beperking, zo wordt in de memorie van antwoord gesteld, is gelegitimeerd onder meer ter bescherming van de openbare orde, de gezondheid en de goede zeden. Het zou interessant zijn indien dit nader werd geadstrueerd.

De leden behorende tot de VVD-fractie hadden met instemming kennis genomen van de rol en werkwijze van de Raad voor de Kinderbescherming. Mede naar aanleiding van de uitkomst van een enquête onder de raden, hadden zij zich afgevraagd of overwogen werd wel te komen tot een centrale rapportage.

Eveneens onderschreven zij het gestelde dat het niet waarschijnlijk was dat de rechter in Nederland rechtskracht zou toekennen aan een overeenkomst inzake draagmoederschap in die zin dat de draagmoeder ingevolge de afspraken verplicht zou zijn haar kind aan de wensouders af te staan. De vraag van de omgekeerde situatie, namelijk dat de rechter ingevolge de afspraken de wensouders zou dwingen het kind te adopteren, indien de draagmoeder het per se wil afstaan, doet zich naar hun mening niet voor, omdat bij onwillige wensouders het vooronderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming zal uitwijzen dat de onwillige wensouders geen geschikte adoptiefouders zullen zijn.

De leden van de VVD-fractie hadden met veel belangstelling kennis genomen van de nadere explicatie met betrekking tot het strafbaarstellen van het medium. Graag vernamen zij wat het in de praktijk betekent dat de uitgever van een buitenlands blad dat ook in Nederland verschijnt, op vergelijkbare wijze strafbaar is. Geldt dit mutatis mutandis ook voor de Nederlandse distributeur? En zo ja, betekent dit dat er in de praktijk een «gekuisde editie» voor de Nederlandse markt moet worden vervaardigd, indien er in enige editie een strafbare bekendmaking is opgenomen? De consequenties ervan lijken niet goed te overzien, zo meenden zij. Graag een nadere uiteenzetting terzake.

De leden van de VVD-fractie hadden thans geen behoefte nog nader op de artikelen in te gaan, al hielden zij zich het recht tijdens de plenaire behandeling ook artikelgewijs een bijdrage te leveren.

De leden van de fractie van D66 bedankten de minister voor de memorie van antwoord. Deze leden waren andermaal van mening, dat het wetsvoorstel op onderdelen strafbaarstellingen introduceert, die niet uitsluitend verband houden met de wens commercieel draagmoederschap tegen te gaan. Immers, het wetsvoorstel gaat uit van de gedachte dat draagmoederschap in zijn algemeenheid een onwenselijk verschijnsel is, en alhoewel draagmoederschap als zodanig – om redenen van

handhaafbaarheid – niet rechtstreeks verboden wordt, gaat de minister wel over tot het strafbaar stellen van handelingen, die draagmoederschap in zijn algemeenheid moeten tegengaan. De leden van de fractie van D66 konden zich met dit uitgangspunt moeilijk verenigen. Zij waren deze mening des te meer toegedaan, nu zij vonden dat het strafrecht zeker niet het aangewezen middel is om een maatschappelijk verschijnsel als draagmoederschap te ontmoedigen, zo dat al gewenst wordt geacht.

De leden van de fractie van D66 hadden nog enige vragen met betrekking tot IVF, volgens de minister een behandeling tegen onvruchtbaarheid. Betekent dit nu, zo vroegen deze leden, dat op grond van het verplichte protocol bij IVF het medische instellingen verboden is, medewerking te verlenen aan IVF ten behoeve van een draagmoeder, die op verzoek van de wensouders een zwangerschap wil dragen, met de zaadcel(len) van de wensvader en de eicel(len) van de draagmoeder zelf wordt (worden) gebruikt? Is er in dat laatste geval geen sprake van de genoemde verboden eiceldonatie in verband met draagmoederschap?

Is overigens ook de toepassing van IVF verboden in geval het een bijvoorbeeld alleenstaande wensmoeder betreft?

Deze leden wilden graag een nadere toelichting van de minister op dit punt.

De leden van de Groen Links fractie dankten de minister voor zijn antwoord. Uit de beantwoording was hen opnieuw duidelijk geworden dat over de uitgangspunten van het wetsvoorstel een fundamenteel meningsverschil bestond tussen de regering en de fractie van Groen Links. Het verschil in opvatting gold niet ten aanzien van het strafbaar stellen van commercieel draagmoederschap maar het verschijnsel draagmoeder als zodanig, voor de minister ongewenst, zagen de leden van Groen Links wel degelijk als een manier voor wensouders het ouderschap te verkrijgen.

Deze leden meenden dat de minister via dit wetsvoorstel alles op alles probeerde te zetten om iedere vorm van draagmoederschap tegen te gaan. Geheel overeenkomstig zijn opvattingen, echter – de Groen Linkse leden bleven daarbij –, geenszins overeenkomstig het intitulé van het wetsvoorstel.

Hadden zij overigens uit de zinsnede in de tweede alinea van blz. 3 «draagmoederschap, commercieel draagmoederschap en..... zijn niet strafbaar gesteld», goed begrepen, dat het draagmoederschap als zodanig niet strafbaar was, maar slechts de commerciële bemiddeling? Betekende dit dat de (toekomstige) draagmoeder zelf slechts strafbaar was wanneer zij zichzelf als zodanig via een advertentie aanbood?

«Door bekendmakingen in het openbaar dat een draagmoeder beschikbaar is of dat een draagmoeder wordt gezocht, worden (potentiële draagmoeders in de gelegenheid gesteld in contact te komen met wensouders buiten de eigen familie- en vriendenkring», aldus de memorie van antwoord en automatisch nam de regering aan «dat onder die omstandigheden veelal sprake zal zijn van commercieel draagmoederschap».

De minister meende niet dat veel vrouwen bereid zijn zich als draagmoeder beschikbaar te stellen indien daar niet enig financieel voordeel tegenover staat: Slechts een enkeling handelde in zijn ogen uit idealistische motieven. De fractieleden van Groen Links meenden dat de minister die vrouwen, die handelden uit ideële motieven, onrecht aandeed met die suggestie. Te gemakkelijk oordeelde hij dat er bij een openbaar aanbod van commerciële motieven sprake was. Zo maakte hij

welwillende mensen verdacht die een ander (paar) behulpzaam wilden zijn, zelfs wanneer zij die ander(en) niet op voorhand kenden.

De aan het woord zijnde leden plaatsten daarom ook vraagtekens bij het betoog van de minister verderop in de memorie van antwoord, waar hij geen strijd van artikel 10 EVRM, de vrijheid van meningsuiting, aanwezig achtte. Volgens de memorie van antwoord kwam deze niet in het gedrang wegens de uit het tweede lid toegelaten beperkingen ter bescherming van de openbare orde, de gezondheid of de goede zeden. Deze beperkingen waren volgens de regeringsopvatting alle drie aanwezig.

Die opvatting vroeg volgens de leden van de Groen Linkse fractie om een nadere uiteenzetting van de minister.

Waar achtte hij openbaarmaking – zonder uitdrukkelijk commercieel motief – in strijd met de openbare orde? Wilde hij met zoveel woorden zeggen dat het draagmoederschap als zodanig in strijd was met de openbare orde? Wilde de minister echt zover gaan?

De leden konden zich ingeval van de beoogde zwangerschap wel iets voorstellen inzake de strijd met de gezondheid, echter volgens hen kon dat opgaan voor iedere zwangerschap. In hoeverre zou een advertentie terzake van het draagmoederschap strijd met die bepaling opleveren?

En strijd met de goede zeden trad in de ogen van de aan het woord zijnde leden slechts op ingeval van commerciële bemiddeling. Het ging hen te ver om mensen die hun wensen met betrekking tot het draagmoederschap openbaar maakten er op voorhand van te betichten dat zij handelden in strijd met de goede zeden. Deze leden waren eerder geneigd tot het omgekeerde: wie er bij voorbaat vanuit ging dat draagmoederschap in strijd was met de goede zeden handelde zelf daarmee in strijd.

Wie de advertenties in de zaterdagkranten en bepaalde week- en maandbladen volgde, kon constateren dat er een zekere maatschappelijke behoefte aan de mogelijkheid van het draagmoederschap bestaat. De leden van de Groen Linkse fractie vonden dat de regering op z'n minst rekening diende te houden met die maatschappelijke werkelijkheid. Die minderheidsopvatting behoorde in hun ogen binnen een democratische samenleving niet teniet te worden gedaan door de meerderheidsopvatting.

De belangen van het (ongeboren) kind waren zwaarwegend, maar het was niet bewezen dat die belangen slechts werden ingezien door degenen die voor een meer traditioneel ouderschap kozen.

De Groen Linkse leden gingen ervan uit dat waar mensen bewust voor ouderschap kozen, in welke situatie zij zich ook bevonden en op welke manier zij dat ouderschap wilden verwerven, zij er van uit moesten gaan dat men voor een verantwoord ouderschap koos. Deze leden waren er niet van overtuigd dat de regering van dezelfde vooronderstelling uitging, indachtig de uitspraak van de minister van Justitie, gedaan tijdens de studiedag over ouderschap en recht (31 januari jl.) dat homo's geen wettelijk ouderschap kunnen krijgen. Goed ouderschap viel of stond volgens hen niet met de al of niet bestaande biologische band tussen ouders en kind of de seksuele gerichtheid van (een van de) ouders.

De leden van Groen Links konden begrip opbrengen voor die mensen die wat huiverig tegenover het verschijnsel draagmoederschap stonden. Dat mocht echter niet betekenen dat het voor alle welwillende redelijke mensen vrijwel onmogelijk werd gemaakt om op die manier het ouderschap te verwerven.

De leden konden zich goed voorstellen dat wensouders via een advertentie contact zochten met een draagmoeder, vanwege het toch beperkte kader van vrienden- en familiekring.

Waarom toch zo'n angst voor aanvaarding van het verschijnsel draag-

moederschap? De maatschappelijke ontwikkelingen hadden niet stilge- staan, evenmin de opvattingen over het gezinsleven. Zo werd bijvoor- beeld het ongehuwd moederschap twintig tot dertig jaar geleden maatschappelijk nog als zeer verwerpelijk beschouwd, terwijl dit verschijnsel de laatste jaren voor een aantal vrouwen een bewuste keus is geworden.

Het draagmoederschap kon volgens de Groen Linkse fractieleden ook worden gezien als een welbewuste stap van een vrouw om een kind te krijgen voor een ander, als een daad van generositeit. Waarbij haar grootste zorg gold om in het belang van de toekomst voor dit kind goede liefdevolle ouders uit te kiezen.

Geconcludeerd kan worden dat op grond van de huidige wetgeving er juridische complicaties bestaan om het met draagmoederschap beoogde doel te bereiken (ouderschap voor de wensouders). Hieraan kan op illegale wijze worden voorbijgegaan wanneer bijvoorbeeld door de wensvader een valse aangifte van de geboorte van het kind wordt gedaan en deze het kind aangeeft als geboren uit de wensmoeder in plaats van uit de draagmoeder. De fractieleden van Groen Links achtten dat een ongewenste ontwikkeling, het doen van een valse aangifte was immers strafbaar op grond van de artikelen 227 en 236 Wetboek van Strafrecht. In de eerste plaats was er sprake van fraude ingevolge artikel 227 eerste lid Sr, in het tweede geval werd opzettelijk de afstamming van het kind onzeker gemaakt artikel 236 Sr).

Om die reden pleitte de fractie van Groen Links danook voor een wettelijk kader, omkleed met een aantal zorgvuldigheidseisen, om draag- moederschap mogelijk te maken voor diegenen die wensten. Zij, die het draagmoederschap als een onwenselijke ontwikkeling zagen zouden zich zorgen moeten maken dat de illegale weg gevolgd werd wanneer het voorliggende voorstel kracht van wet zou krijgen. De aan het woord zijnde leden zagen een belangrijke bemiddelingsrol weggelegd voor de Raden van de Kinderbescherming.

II Artikelsgewijze behandeling

Artikel 151b, eerste lid

In dit artikel wordt iedere vorm van beroeps- en bedrijfsmatige bemid- deling bij draagmoederschap strafbaar gesteld, ook die waarbij de beroeps- of bedrijfsmatige bemiddeling geschiedt ten aanzien van draag- moederschap zonder commercieel oogmerk, zo spraken de leden van de D66-fractie. De minister stelt, dat in dergelijke (uitzonderlijke) gevallen van niet-commercieel draagmoederschap, betrokkenen niet aangewezen zijn op bemiddeling. Voor een beperking van het algehele verbod op beroeps- en bedrijfsmatige bemiddeling bij draagmoederschap, zoals door deze leden was gesuggereerd in geval het een specifieke uitzon- dering voor de Raden voor de Kinderbescherming c.q. de FIOB betreft, ziet de minister dan ook geen aanleiding. Deze stellingname van de minister hangt blijkens zijn antwoord voorts samen met de door deze leden niet gesteunde gedachte, dat draagmoederschap een onwenselijk verschijnsel is, om welke reden elke vorm van beroeps- of bedrijfsmatige bemiddeling bij draagmoederschap wordt strafbaar gesteld. Dit blijkt ook uit de considerans van het wetsvoorstel. Voor de leden van de fractie van D66 was die overweging niet maatgevend. Integendeel, zij waren van mening dat geen strafbepalingen in het leven moeten worden geroepen, die zich richten op het tegengaan van draagmoederschap zonder commercieel oogmerk. Daarom wilden zij nog bezien, of zij het argument dat betrokkenen in geval van niet-commercieel draagmoederschap niet aangewezen (zouden moeten) zijn op beroeps- of bedrijfsmatige bemid- deling, op grond waarvan voor een specifieke uitzondering op het verbod

van beroeps- of bedrijfsmatige bemiddeling bij (niet-commercieel) draagmoederschap geen aanleiding zou (moeten) bestaan, voldoende overtuigend achtten danwel of zij van mening waren, dat een algehele strafrechtelijk verbod van beroeps- of bedrijfsmatige bemiddeling niettemin een uitzondering van strafbaarstelling zou moeten bevatten voor daartoe geëigende instanties in geval het bemiddeling bij niet-commercieel draagmoederschap betreft.

Artikel 151b, tweede lid sub b

De leden van de fractie van D66 bleven van mening, dat dit artikellid strafbaarstellingen in het leven roept die niet uitsluitend verband houden met het tegengaan van commercieel draagmoederschap (en bemiddeling daarbij) en om die reden konden zij zich niet met de thans geformuleerde strafbepalingen verenigen.

In hun gedachtengang zou derhalve de openbaarmaking door (potentiële) draagmoeders, wensouders en derden die incidenteel zonder winst oogmerk terzake van niet-commercieel draagmoederschap wensen te bemiddelen, niet strafbaar moeten worden gesteld. De leden van de fractie van D66 vroegen de minister overigens naar een nadere onderbouwing van zijn stelling (memorie van antwoord blz. 3), dat elke openbaarmaking door een derde die wenst te bemiddelen terzake van draagmoederschap per definitie een niet-incidenteel maar stelselmatic en daarmee beroeps- of bedrijfsmatic karakter draagt. Zij waren namelijk van mening, dat in bepaalde gevallen van openbaarmaking wel degelijk ook sprake kan zijn van een incidentele handeling. Wanneer die openbaarmaking voorts zonder winst oogmerk (en daarmee niet beroeps- of bedrijfsmatic) geschiedt, vonden deze leden dat strafbaarstelling niet aangewezen is. Deze leden achtten het antwoord van de minister, dat zonder het algemene verbod van openbaarmaking de ontwikkeling van commercieel draagmoederschap als maatschappelijk verschijnsel niet effectief kan worden tegengegaan, los nog van de vraag of dit het geval is, onvoldoende zelfstandige motivering voor het in het leven roepen van een dergelijk verstrekkend verbod. Bovendien vroegen zij zich mede naar aanleiding van een desbetreffende vraag van de leden van de PvdA-fractie af, of het verbod van openbaarmaking zoals thans geformuleerd inderdaad geen strijd oplevert met artikel 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens danwel met artikel 7 van de Grondwet, nu de doelstelling van de verbodsbepaling weliswaar is gelegen in het tegengaan van commercieel draagmoederschap, waarmee (onder meer) een belang van openbare orde wordt gediend op grond waarvan een beperking op het recht van vrijheid van meningsuiting is toegestaan, maar de uiteindelijke formulering van de verbodsbepaling zich mede uitstrekt tot het tegengaan van niet-commercieel draagmoederschap, in welk geval het volgens deze leden nog maar de vraag is of ook dan – mede gelet op de doelstelling van het wetsvoorstel – een beperking van de vrijheid van meningsuiting verenigbaar is te achten met het internationale recht.

De voorzitter van de commissie,
Swildens-Rozendaal

De griffier van de commissie,
Coenen